

1) ПОНЯТТЯ ТЕОРІЯ ТА ПОНЯТТЯ ЕКОНОМІКИ (4 значення)

1. Поняття економіки як науки

Теорія – це узагальнений в свідомості досвід людей, сукупність знань про об'єктивний світ як цілісну систему.

Термін „економія” (від грецьких слів: *oikos* – дім, господарство, *nomos* – закон, управління), уперше вжив давньогрецький філософ Ксенофонт.

Слово „економія” є заголовком відомого твору Ксенофонта, у якому в формі діалогу висвітлюється **правила ведення домашнього господарства і землеробства**.

Від цього терміну походить більш пізній – „економіка”, його започаткував Арістотель. Він вперше проаналізував економічні явища рабовласницького ладу Стародавньої Греції і став, по суті, першим вченим – економістом.

Поняття економіка (від грецького «oikonomia», буквально – мистецтво ведення домашнього господарства) в сучасних умовах застосовують у чотирьох значеннях:

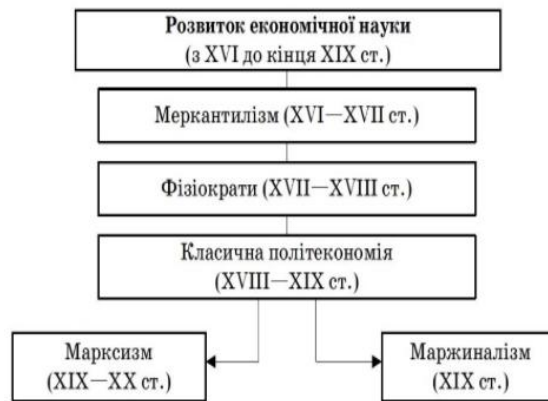
- 1) народне господарство певної країни, групи країн або всього світу;
- 2) сфера господарської діяльності людини, в якій створюються, розподіляються і споживаються життєві блага;
- 3) економічна наука, що вивчає різноманітні економічні явища і процеси, які відбуваються в суспільстві;
- 4) сукупність економічних відносин між людьми у сфері виробництва, розподілу, обміну і споживання продукції, що утворюють певну економічну систему.

2) ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ЯК НАУКИ.

Поняття економіки як науки.

Основні етапи розвитку економічної теорії як науки

Економічна наука – це сфера розумової діяльності людини, функцією якої є пізнання та систематизація об'єктивних знань про закони і принципи розвитку реальної економічної дійсності.

Основні етапи розвитку економічної науки

Меркантилізм (від італ. «mercante» – торговець, купець) (XVI – XVII ст.).

Прибічники цієї школи основним джерелом багатства вважали сферу обігу, торгівлю, а саме багатство ототожнювали з накопиченням металевих грошей (золотих і срібних).

Це досягалося лише в тому випадку, коли держава проводила активну політику, захищаючи національне виробництво і торгівлю, тобто здійснювала політику протекціонізму (від лат. *protectio* – заступництво, захист). Мета державної політики – стимулювання експорту товарів, заборона вивозу золота, обмеження імпорту.

Меркантилісти (Антуан де Монкретьєн) дали нову назву науці про способи збільшення суспільного багатства – **«політична економія»**.

В 1615 р. він написав «Трактат політичної економії», де вперше ввів термін «політекономія».

Буквальний переклад запропонованого Монкретьєном терміна означає, що предметом економічної науки є *організація та управління суспільним господарством*.

ФІЗІОКРАТИ (від грецького «фізіократія» – влада природи) (XVII – XVIII ст.).

Фізіократи не визнавали дії економічних законів у суспільстві й вважали, що розвиток суспільства взагалі і господарства зокрема підвладний лише законам природи.

Представники:

Ф. Кене, П. Буагільбер, А. Тюрго, В. Мірабо, Д. Норе.

Ф. Кене

Фізіократи вважали, що джерелом багатства є не обмін, а виробництво (землеробська праця), хоча є тільки одна його галузь – сільське господарство, де багатство виникає природним шляхом.

Мета державної політики – підтримка сільського господарства, невтручання в підприємницьку діяльність

З часом погляди їх децю змінюються – ріст багатства вони пов'язували тільки з природною родючістю землі. На цій підставі не вважали промисловість галуззю, де створюється приріст доходу.

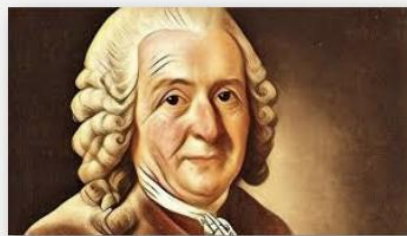
Сама по собі природа без застосування капіталу і праці не може постійно примножувати суспільне багатство.

Класична школа політичної економії (XVII – XVIII ст.). виникла з розвитком капіталізму.

Видатними представниками цієї школи були У. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо.

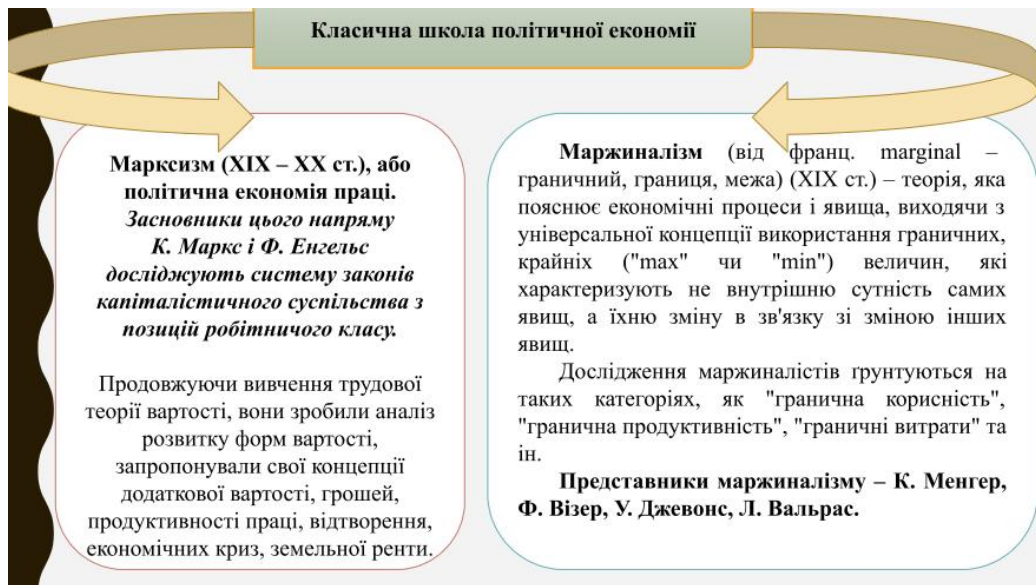
Вони вважали, що багатство нації створюється у сфері матеріального виробництва, в усіх його галузях.

Ріст багатства відбувається тоді, коли первісно втілена у виробництво сума вартостей (у вигляді грошей, товарів) переростає на додаткову величину (прибуток). Так було зроблено відкриття, яке дозволило економічній теорії стати наукою.

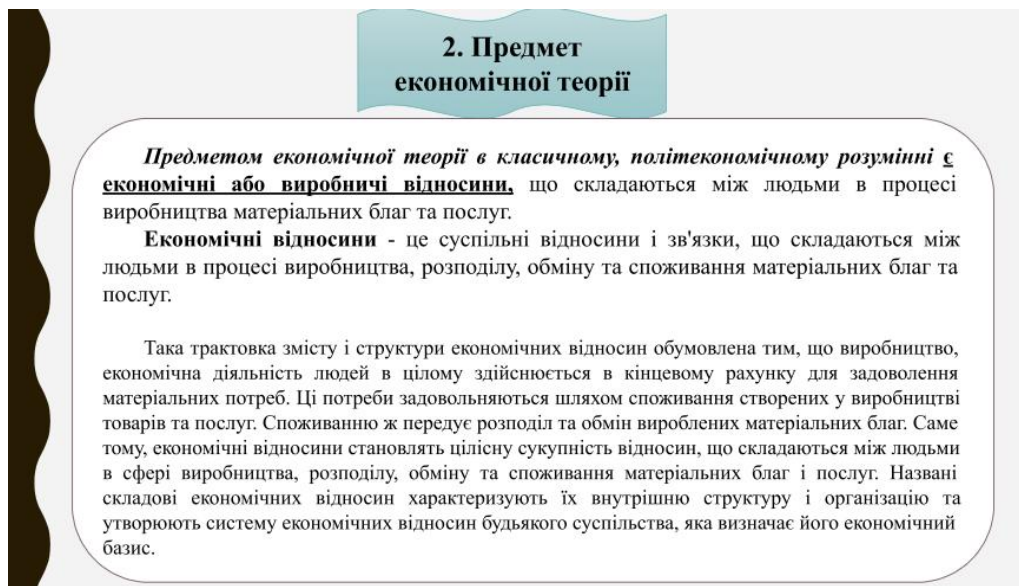

Багатство нації створюється в процесі виробництва. Школа започатковує трудову теорію вартості. Ринок є саморегулюючою системою. Обґрунтовується мінімальне втручання держави в економіку

Адам Сміт – «Батько економіки» (шотландський економіст і філософ-етик, засновник сучасної економічної теорії).
Головна праця — «Дослідження про природу і причини багатства народів»

3)ПРЕДМЕТ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ.

4)МЕТОДИ ПІЗНАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ.

3. Методи пізнання економічної теорії

Методи економічної теорії – це сукупність прийомів, способів і принципів, за допомогою яких досліджуються категорії і закони функціонування та розвитку економічних систем. Економічна теорія застосовує як загальнонаукові, так і специфічні для даної науки методи пізнання економічних явищ і процесів.

5) ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ, ЗАКОНИ ТА ПРИНЦИПИ.

4. Економічна категорія, закони та принципи

Економічні категорії – це абстрактні, логічні, теоретичні поняття, які в узагальненому вигляді виражають суттєві властивості економічних явищ і процесів. Наприклад: *товар, власність, капітал, прибуток, ринок, попит, заробітна плата, робоча сила* та ін.

Економічні закони відбивають найсуттєвіші, стійкі, такі, що постійно повторюються, причинно-наслідкові взаємозв'язки і взаємозалежності економічних процесів і явищ. Закони виражають сутність економічних відносин. Економічні закони у своїй сукупності створюють систему економічних законів, яка включає в себе всезагальні, загальні, специфічні й стадійні закони.

Економічні принципи – теоретичні узагальнення, що містять певні припущення, усереднення, які відображають загальні тенденції розвитку економічної системи.

Як і економічні закони, вони також віддзеркалюють взаємозв'язок економічних явищ, але менш стійкі і мають менш обов'язковий характер. Під принципом будь-якої науки розуміють її найпростіші початкові положення, базові погляди, на основі яких будуються всі ґрунтовні категорії даної науки.

6) ФУНКЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ.

5. Функції економічної теорії. Місце і роль економічної теорії в системі економічних наук

Пізнавальна функція реалізується через дослідження сутності економічних процесів і явищ. Розкриваючи і формулюючи економічні категорії і закони, економічна теорія тим самим збагачує знання людей, примножує інтелектуальний потенціал суспільства, розширює науковий світогляд, сприяє науковому передбаченню економічного розвитку суспільства.

Методологічна функція полягає в тому, що економічна теорія виступає теоретико-методологічною базою для цілої системи економічних наук, оскільки розкриває основоположні базові поняття, економічні закони, категорії, принципи господарювання, які реалізуються в усіх галузях і сферах людської діяльності.

Прогностична функція економічної теорії виявляється у розробці наукових основ передбачення перспектив соціально-економічного розвитку в майбутньому. По суті, вона зводиться до розробки прогнозів довгострокових програм розвитку суспільного виробництва з урахуванням майбутніх ресурсів та можливих кінцевих результатів.

5. Функції економічної теорії.

Практична функція економічної теорії зводиться до наукового обґрунтування економічної політики держави, розробки рекомендацій щодо застосування принципів і методів раціонального господарювання.

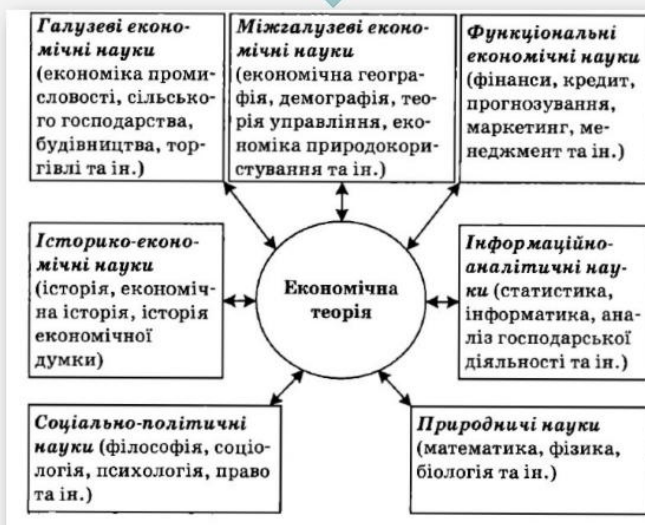
Економічна політика – це цілісна система заходів держави, спрямованих на розвиток національної економіки в інтересах усіх соціальних груп суспільства. Вона має визначати оптимальні варіанти вирішення макроекономічних проблем. Між економічною теорією і практикою існує тісний взаємозв'язок:

*Економічна реальність → Економічна теорія → Економічна політика →
Господарські рішення*

Виховна функція полягає у формуванні в громадян економічної культури, логіки сучасного ринкового економічного мислення, які забезпечують цілісне уявлення про функціонування економіки на національному і загальносвітовому рівнях і дають їм можливість виробити грамотну господарську поведінку в умовах ринкової системи.

7) МІСЦЕ ТА РОЛЬ ЕКОНОМ ТЕОРІЇ В СИСТЕМІ ЕКОНОМ НАУК.

5. Місце і роль економічної теорії в системі економічних наук

8) ЕКОНОМ ПОТРЕБИ ТА ІНТЕРЕСИ.

3. Економічні потреби суспільства, їх сутність та класифікація

Потреба – це нужда в чому-небудь, об'єктивно необхідному для підтримки життєдіяльності і розвитку людини, колективу, нації, суспільства в цілому; внутрішній збуджувач активності.

Абрахам Маслоу

Піраміда Маслоу

Економічні потреби – це потреби в економічних благах

Класифікація економічних потреб

1. За характером виникнення:

- *первинні* (базові), пов'язані з самим існуванням людини: їжа, одяг, безпека, житло тощо;
- *вторинні*, виникнення та зміна яких зумовлені розвитком цивілізації: модний одяг, комфортне житло, інформація та ін.

2. За засобами задоволення:

- *матеріальні* (потреби в матеріальних благах);
- *нематеріальні* (духовні потреби).

3. За нагальністю задоволення:

- *першочергові* (предмети першої необхідності);
- *другорядні* (предмети розкоші).

4. За можливостями задоволення:

- *насичені, вгамовані* (мають чітку межу і можливість повного задоволення);
- *ненасичені, невгамовні* (не можуть бути задоволені повністю, не мають меж насичення).

5. За участю у відтворювальному процесі:

- *виробничі* (потреби у засобах виробництва);
- *невиробничі* (потреби у споживчих благах).

6. За суб'єктами вияву:

- *особисті* (виникають і розвиваються у процесі життєдіяльності індивіда);
- *колективні, групові* (потреби групи людей, колективу);
- *суспільні* (потреби функціонування та розвитку суспільства в цілому).

7. За кількісною визначеністю та мірою реалізації:

- *абсолютні* (перспективні потреби, які мають абстрактний характер і є орієнтиром економічного розвитку);
- *дійсні* (формується залежно від досягнутого рівня виробництва і є суспільною нормою для певного періоду);
- *платоспроможні* (визначаються платоспроможним попитом);
- *фактичні* (задовольняються наявними товарами та послугами).

Засоби задоволення людських потреб називаються **благами**.

Благо — будь-яка корисність (предмет, явище, процес), яка задовольняє людську потребу.

Економічні потреби – це потреби в економічних благах.

Задоволення економічних потреб виступає внутрішнім спонукальним мотивом виробництва, розподілу, обміну та споживання у рамках певної системи соціально-економічних відносин.

Інтерес – форма прояву потреби, усвідомлене прагнення людини до її задоволення.

Економічні інтереси – усвідомлене прагнення економічних суб'єктів задовольнити певні потреби, що є об'єктивним спонукальним мотивом їхньої господарської діяльності.

▢ **Суб'єкти економічних інтересів** – окремі індивіди, сім'ї, домогосподарства, колективи, групи людей, держава, суспільство в цілому.

▢ **Об'єкти економічних інтересів** – економічні блага (товари, послуги, інформація тощо).

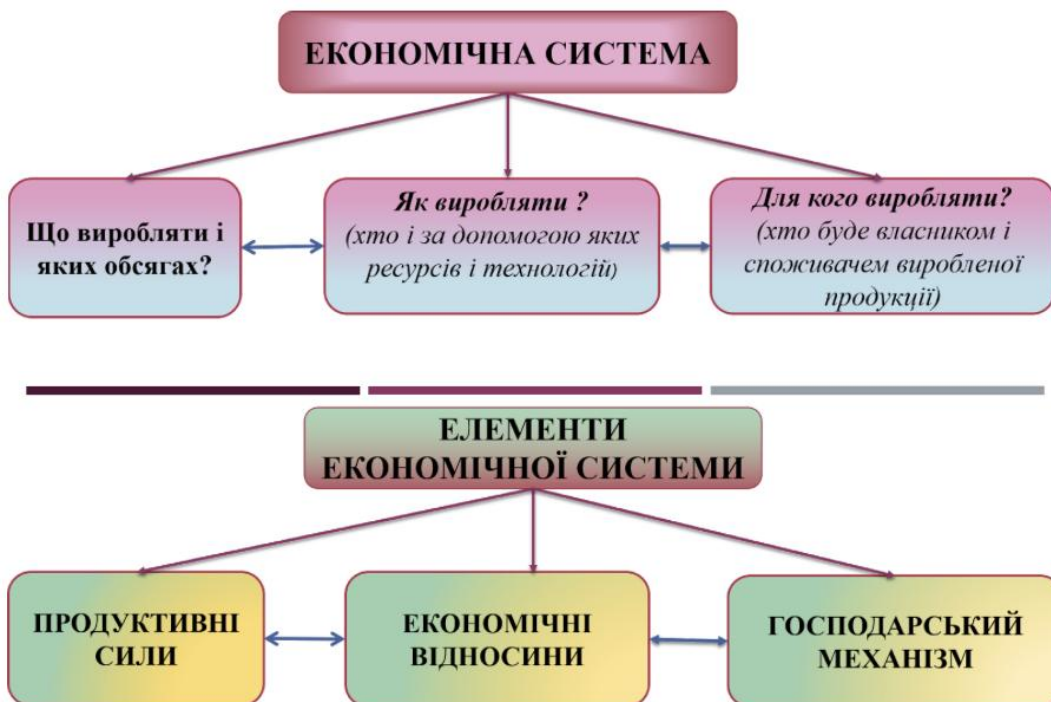
9)ЗМІСТ ЕКОНОМ СИСТЕМИ,ЇЇ СТРУКТУРНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНА ЕЛЕМЕНТИ.

2. Зміст економічної системи, її структурні та функціональні елементи

Економічна система — це сукупність взаємопов'язаних і відповідним чином упорядкованих елементів економіки, що утворюють певну цілісність, економічну структуру суспільства, яка має загальну мету.

Економічна система включає:

- 1) провідний тип власності на ресурси;
- 2) основні групи суб'єктів суспільного виробництва ф відносини між ними;
- 3) економічну форму результатів виробництва;
- 4) принципи організації виробництва, розподілу, обміну і споживання;
- 5) систему економічних законів.

Продуктивні сили — це сукупність засобів виробництва, працівників з їхніми фізичними і розумовими здібностями, науки, технологій, інформації, методів організації та управління виробництвом, що забезпечують створення матеріальних і духовних благ, необхідних для задоволення потреб людей.

Економічні відносини — це відносини між людьми з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних та нематеріальних благ.

